

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

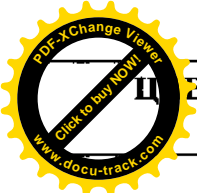
**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ВДОСКОНАЛЕННЯ ЧИННОГО
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК XIV

“Плай”
Івано-Франківськ - 2004

ЦИВІЛЬНЕ, ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

В.А.Васильєва

ДОВІРЕНІСТЬ ЯК ПРАВОВА ФОРМА ЮРИДИЧНОГО ФАКТУ

Такі категорії, як представництво, повноваження, довіреність, договір доручення викликали і продовжують викликати жваві суперечки науковців. Зокрема, автор дисертаційного дослідження на тему “Договір доручення” Н.В.Федорченко у своєму авторефераті правильно зазначає, що не слід отожднювати такі два інститути, як договір доручення і довіреність. Автор далі зазначає, що основна відмінність між ними полягає в тому, що за договором доручення у повіреного виникає обов’язок виконати від імені довірителя певні юридичні дії, а за довіреністю у повіреного не виникає обов’язку вчинити дії, а є лише право, і тому договір доручення слід розглядати як двосторонній правочин, а довіреність як односторонній правочин [1].

Аналогічну точку зору висловлювали у свій час ряд учених [2], але, на нашу думку, найближче до суті цього явища підійшов у своїх висновках О.С.Йоффе. Він писав: “Сам факт її (тобто довіреності) видачі є не угода, а юридична дія одностороннього характеру” [3].

Правова форма цієї дії є письмовий документ, що називається довіреністю. І якщо він пов’язує суб’єктів правовідносин правом, то за цим документом завжди маячить, принаймні, усна домовленість про таке право. Ось чому цілком справедливо у нормі закону довіреність визнається письмовим документом. Наявність довіреності завжди свідчить про існування представницького правовідношення.

Як відомо, представництво – це правовідношення, в основі якого лежить повноваження і за яким одна сторона (представник) має право чи зобов’язана вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє (ст.237 ЦК).

Буквальне тлумачення цієї дефініції дозволяє стверджувати, що при умові, коли за цим правовідношенням представник “має право”, мова йде про представництво на підставі закону чи адміністративного акта, а коли вживаємо “зобов’язана”, то слід розуміти випадки договірного представництва. Звернувшись до положень про підстави виникнення представництва, законодавець називає договір, закон, акт органу юридичної особи та інші підстави, встановлені актами цивільного законодавства. Слід відмітити, що такої самостійної і особливої підстави виникнення представництва, як довіреність, законодавець не називає. Більше того, у статті 244 ЦК, яка

Васильєва В.А. Довіреність як правова форма юридичного факту

називається “Представництво за довіреністю”, записано, що представництво, яке ґрунтується на договорі, може здійснюватись за довіреністю. Представництво за довіреністю може ґрунтуватися на акті юридичної особи.

Довіреністю є письмовий документ, який видається однією особою іншій особі для її представництва перед третіми особами. Таким чином, довіреність – це особливий документ, який не тільки і не стільки фіксує повноваження на представництво, скільки засвідчує третім особам право на вчинення дій в інтересах іншої особи.

Довіреність необхідна для зовнішніх відносин, які притаманні представництву. Для вчинення дій від імені іншої особи представник потребує певних повноважень і про них повинні бути проінформовані треті особи. В протилежному випадку вони не зможуть знати, в яких межах можна довіряти повіреному. Такий порядок встановлений в інтересах усіх учасників суспільних відносин: довіреність інформує третіх осіб, визначає обсяг повноважень представника. Все зазначене само собою призвело до появи і необхідності використання такого документа.

Представництво може виникнути і за усною заявою, а довіреність засвідчує наявність представницького правовідношення і повинна видаватися у випадках у порядку і формі, передбаченій законом, або ж за бажанням осіб на підставі договору. А чим можна собі уявити усну форму довіреності, якщо мову вести про неї як односторонній правочин? Досить складно. Тим більше, за загальним правилом, правочини можуть вчинятися усно або в письмовій формі (ст.205 ЦК).

При умові, що видається довіреність, яка ґрунтується на зобов’язальних правовідносинах, а не на імперативній нормі закону, тоді за цим юридичним фактом завжди маячить усна домовленість двох осіб. Інакше втрачається сенс її видачі. Коли довіритель передає за одностороннім правочинном тільки право на вчинення дій у своїх інтересах, то яка мета “такої роздачі” при умові відсутності будь-яких зобов’язань із боку повіреного. У тих випадках, коли довіреність видається на підставі імперативної норми закону, довіритель може бути впевнений, що “він (закон)” його і захищає. А коли розглядати довіреність як самостійний, який не ґрунтується на інших, юридичний акт, тобто односторонній правочин, то яка його правова мета, якщо повірений ні до чого не зобов’язується? Як же тоді бути з інтересом повіреного, який обслуговується наданим повноваженням?

Для посередницьких зобов’язань як виду представницьких (у тому числі прямого та непрямого представництва) цікавим видається розглянути юридичну природу і застосування довіреності. Що спонукає сторони, уклавши посередницький договір, видавати на його підставі довіреність. У першу

уальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України

звність повноваження на поступки, які змінюють тим самим зв'язки іншої особи. Яким чином повідомити третю сторону, яка повноважена на вчинення дій і яких саме? Звичайно, можна запропонувати ознайомитися з договором, але ж договір – це акт приватно-правового характеру, який іноді, або частіше за все, містить конфіденційну інформацію, тим більше, коли посередництво вчиняється з комерційною метою. Та й самі договори іноді достатньо громіздкі, щоб ознайомлюватися з їх положеннями третім особам. За такої ситуації роль зовнішньої форми виявлення представницьких повноважень відіграє довіреність. Ось пояснення тому, чому законодавець не тільки записав, що представництво за договором може вчинятися і за довіреністю, але і передбачив наступне – право надавати довіреність безпосередньо третій особі. Саме в останньому криється аргумент, який дає підстави визначити роль довіреності у відносинах представництва і одночасно підстави для сумніву в ототожненні довіреності з одностороннім правочинном.

Таким чином, довіреність – це правова форма юридичного факту виникнення представницького повноваження, суть якого полягає в наділенні особи можливістю виступати від імені іншої. Все вищезазначене дозволяє зробити такий висновок. В основі посередництва лежить повноваження, а представництво – це правовідношення, яке виникає у зв'язку з можливістю особи надавати право на реалізацію своїх прав іншим, і виникає воно на підставі договору. Крім того, для всіх посередницьких правовідносин є характерним наявність внутрішніх і зовнішніх відносин. А довіреність як письмовий документ, що підтверджує повноваження, може видаватись і на виконання договірних представництв. Все це в повній мірі відноситься і до посередницьких договорів. Отже, сторони вправі передбачити в договорі право або обов'язок клієнта видати довіреність посереднику для підтвердження факту наявності повноважень перед третіми особами. Норму, яка закріплює це право сторін, необхідно передбачити в законі. Поряд із цим має міститися положення про те, що строк дії довіреності, яка видана на підставі договору, не може бути більшим, ніж для самого договору, і повноваження, закріплені в довіреності, повинні базуватись на договірних умовах і в їх межах. Таке положення сприятиме стабільності цивільного обороту і захищатиме третіх осіб від недобросовісних контрагентів.

1. Федорченко Н.В. Договір доручення / Автореферат дис... канд. юр. наук. – К., 2004. – С.8.
 2. "Выдача доверенности по своей юридической природе представляет собой одностороннюю сделку, совершаемую по единоличному усмотрению представляемого" (Гражданское право. – Ч.1. / Под ред. Ю.К.Толстого, А.П.Сергеева. – СПб., 1996. – С.233; "Доверенность представляет собой одностороннюю сделку, так как это есть действие исходящее

от одной стороны" (Советское гражданское право. – Т.1 / Под ред. А.А.Пушкина. – М.,1975. – С.195; "Довіреність є односторонньою цивільною угодою" (Цивільне право України: В 2-х книгах. – Книга 1 / За ред. Н.С.Кузнецової. – К., 2002. – С.202.; "Выдача доверенности – односторонняя сделка" (Гражданское право. – Т.1 / Под ред. Е.А.Суханова. – М., 1998. – С.405).
 3. Иоффе О.С. Советское гражданское право. – М., 1967. – С.206.

Vasylyeva V.A.
 WARRANT AS A FORM OF LEGAL FACTS

The author considers the questions related to the warrant place in the system of legal facts, which generate the civil legal consequences. A review of different points of view of research workers through this question is contained in the article, but the author argues an inference that a warrant is only legal form of legal fact, instead of by kind one-sided statement.

С.М.Задорожна
**ВИБІР ПРАВА ТРЕТЬОЇ КРАЇНИ ЗГІДНО З ПРИНЦИПОМ
 АВТОНОМІЇ ВОЛІ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ**

Автономія волі – один із найважливіших принципів міжнародного приватного права, сутність якого полягає в тому, що правова система дозволяє сторонам, що укладають договір (як правило, міжнародний комерційний контракт), здійснити вибір права, яке повинно регулювати відносини, що виникатимуть із цього договору. Такий дозвіл означає, що відповідна правова система надає даному вибору правову силу в рамках законодавства відповідної країни і укладених нею міжнародних конвенцій.

Важливим моментом при реалізації автономії волі є проблема можливого вибору права. У цілому, в даний час властива тенденція до розширення для сторін можливостей вибору правових систем, яким вони бажають підкорити відносини, що складаються між ними. Сучасний світ відкриває для сторін, що беруть участь у міжнародному контракті, широкі можливості при виборі національних правових систем. Не викликає сумнівів законність вибору права країни одної із сторін або країни, де буде відбуватися виконання договору, або країни, де договір був укладений. Але досить часто зустрічаються і такі контракти, де сторони в порядку взаємного компромісу приходять до рішення підкорити свої відносини праву такої країни, яка абсолютно ніяк не пов'язана з даним контрактом.

Дане питання широко дискутується як питання допустимості вибору права так званої "третьої країни", тобто права, яке не має ніяких точок зіткнення з відношенням, що ним регламентується. Теоретичне вивчення даної проблеми та наступне законодавче закріплення результатів дослі-

БК 67.9 (4 Укр.)

-43

Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей. – 2004. – Випуск XIV. – 289 с.

Actual Problems of the Improvement of the Ukrainian Legislation Force. The Book of scientific articles. – 2004. – Issue XIV – 289 p.

У збірнику досліджуються актуальні проблеми державного будівництва, питання теорії та історії держави і права, правової реформи в Україні, екології, боротьби зі злочинністю. Вносяться та обґрунтовуються пропозиції щодо вдосконалення ряду інститутів конституційного, цивільного, кримінального та інших галузей права.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних вузів та факультетів, юристів практиків.

Actual problems in the field of the formation the Ukrainian state, questions of Theory and History of State and Law. Law reforms in Ukraine. Ecology, struggle with criminality are researched in this Book.

The propositions about the perfection of some institutions of constitutional, civil, criminal and other fields of law are submitted and analysed

This Book is good for scientists, professors, post-graduate students, students of law departments, practicing lawyers.

Редакційна колегія: В.В.ЛУЦЬ – акад. АПРН, д-р юрид. наук, проф. (*головний редактор*), М.В.КОСТИЦЬКИЙ – акад. АПРН, д-р юрид. наук, проф.; В.С.КУЛЬЧИЦЬКИЙ – чл.-кор. АПРН, д-р юрид. наук, проф.; В.Д.БАСАЙ – канд. юрид. наук, проф.; В.К.ТРИЦУК – д-р юрид. наук, проф.; В.М.КОССАК – д-р юрид. наук, проф.; О.А.КИРИЧЕНКО – д-р юрид. наук, проф.; Л.Д.ПІЛИПЕНКО – д-р юрид. наук, проф.; Н.Л.ФРИС – канд. юрид. наук, проф.; Б.Й.ТИЩИК – канд. юрид. наук, проф.; М.І.ОСЛАВСЬКИЙ – канд. юрид. наук, доц.; В.В.КОРОЛЬ – канд. юрид. наук, доц. (*відповідальний секретар*).

Адреса редакційної колегії:

76000, Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 44а.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

Юридичний інститут.

Тел.: (0342) 55-24-89.

Тел. факс: (03422) 2-55-80

Реєстраційне свідоцтво серія КВ №4150

Видається з 1996.

© Видавництво "Глай"

Прикарпатського національного університету.

Тел. 59-60-51